

УЛС ТӨР, ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ АВЛИГЫН ТАЛААРХ ТӨСӨӨЛЛИЙН 2013 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН, ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Авлигын нөхцөл байдал, цар хүрээ, шалтгаан, хэлбэрийг бодитой, үнэн зөвөөр тогтоох үйл ажиллагааны хүрээнд АТГ-аас зохион байгуулдаг судалгаануудын нэг нь “Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх шинжээчдийн төсөөллийн судалгаа” бөгөөд авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх боломж бүрдүүлж өгдөг чухал ач холбогдолтой.

Судалгааг жил бүр зохион байгуулж явуулах чиг үүргийг Улсын Их Хурлын 2008 оны 13 дугаар тогтоолоор тус газарт даалгасан бөгөөд судалгааны үр дүн нь Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийг үнэлэх нэг шалгуур болдгоороо онцлог юм.

2013 онд 6 дахь удаагаа хийгдсэн судалгааны үр дүн нь өмнөх жилүүдийн үр дүн, дэд хэсгүүдийн үзүүлэлтүүдээс харьцангуй эерэг үнэлгээтэй байна. Шинжээчид ийнхүү Монгол Улс дахь улс төр, хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн хүрээн дэх авлигын хэмжээ буурсан гэж үзсэн нь төрөөс авч хэрэгжүүлж байгаа авлигын эсрэг олон талт үйл ажиллагааны үр дүн билээ.

Судалгааны үр дүн

Монгол Улсын улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх шинжээчдийн төсөөллийн 2013 оны үнэлгээ **3.68** гарсан нь 2012 оныхоос 0.25 пунктээр буурчээ.

Монгол Улс дахь **улс төрийн институцуудад авлига тархсан байдлын үнэлгээнд** нийт 6 институц хамруулснаас улс төрийн намууд, Засгийн газар, яам, харьяа байгууллагуудад авлига тархсан байдал нь бусдаасаа харьцангуй их байна. Судалгаанд хамрагдсан нийт улс төрийн институцуудад авлига тархсан байдлын дундаж үзүүлэлт нь 2008 оноос 2013 он хүртэлх хугацаанд аажим буурч байгаа нь эерэг үзүүлэлт болж байна.

Авлигад өртөх эрсдлийн үнэлгээгээр яамдын сайд, дэд сайд, Төрийн нарийн бичгийн дарга нар, мөн яамдын газар, хэлтэс, агентлаг, харьяа бусад байгууллагын удирдах албан тушаалтнуудын авлигад өртөх эрсдэл их, шүүх, прокурор, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын авлигад өртөх эрсдэл дунд зэрэг байна. Аймаг, нийслэлийн шүүхийн авлигад өртөх эрсдэл шүүхүүдийн дунджаас дээгүүр, харин сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүх, Захиргааны хэргийн шүүхийн авлигад өртөх эрсдэл шүүхүүдийн дунджаас бага, улсын Дээд шүүхийн авлигад өртөх эрсдлийн хэмжээ шүүхүүдийн дундажтай адил түвшинд байна. Сум дундын, дүүргийн, аймаг, нийслэл, тээврийн прокурорын газруудын авлигад өртөх эрсдэл дунджаас дээгүүр, Улсын ерөнхий прокурорын газрын авлигад өртөх эрсдэл прокурорын байгууллагын дунджаас доогуур байна. Замын цагдаагийн газар, Мөрдөн байцаах газар, Эрүүгийн цагдаагийн газрын авлигад өртөх эрсдэл цагдаагийн байгууллага дотроо хамгийн өндөр, Цагдаагийн Ерөнхий газрын хамгийн бага байна. Салбар дотроо хорих ангиуд болон нийслэлийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын авлигад өртөх эрсдэл хамгийн өндөр, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын авлигад өртөх эрсдэл хамгийн бага байна.

Авлигыг нөхцөлдүүлэгч хүчин зүйлсийн үнэлгээгээр улс төрийн томилгоо, улс төрийн хүрээн дэх бизнес бүлэглэлүүдийн ашиг сонирхол, сонгуулын өнөөгийн тогтолцоо зэрэг хүчин зүйлс улс төрийн хүрээний авлига үүсэхэд илүүтэй нөлөөлсөн байна. Намын санхүүжилтийн механизмын үзүүлэх нөлөөлөл энэ онд нилээд буурсан байна. Хууль хяналтын байгууллагын албан хаагчийн ёс зүйг сахиулах, хариуцлага тооцох механизмын

дутагдалтай байдал хууль сахиулах байгууллага болон шүүхэд авлига үүсэхэд хамгийн их нөлөөлсөн байна. Нөлөөллийн үзүүлэлтээрээ үүний дараа албан хаагчдын цалин хангамж, ажиллах нөхцөл хангалтгүй байдал орж байна. Хуулийн байгууллагын шийдвэр гаргах үйл явц бүрэн хуульчлагдаагүй байдлын үнэлгээ болон хууль хяналтын байгууллагын албан хаагчийн цалин хангамж, ажиллах нөхцөл хангалтгүй байдлын нөлөөлөл өнгөрсөн оныхоос хамгийн ихээр өсчээ.

Өөрт ашигтай шийдвэрийг албан тушаалтнаар гаргуулахын тулд хэрэглэдэг үйлдлийн давтамжийн үнэлгээгээр хөрөнгө мөнгө өгөх, олсон ашиг орлогоо хуваахаар амлах, өндөр цалинтай ажилд оруулах, албан тушаалд томилох, өр зээлийг нь төлөх, өөрт нь болон гэр бүлийхэнд нь бэлэг өгөх зэрэг үйлдлүүд их давтамжтай байна

Улс төрчид, шүүх болон хууль сахиулах байгууллагын албан тушаалтнуудаас өөрсдийн сонирхлоор болон бусдын захиалгаар **төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд оролцож нөлөөлөх үйлдлийн тархцын үнэлгээгээр** албан тушаалтны зөрчлийг илрүүлж түүгээр нь дарамтлах, хууль бус шаардлага тавих, янз бүрийн байдлаар дарамт шахалт үзүүлэх, хууль бусаар дотоод үйл ажиллагаанд нь оролцох, шан харамж нэхэх, мөнгө нэхэх үйлдлийг их гаргасан гэж үзсэн байна.

Улс төрчдийн зүгээс **төрийн зарим үйл ажиллагаанд нөлөөлж буй үйл ажиллагааны давтамжийн үнэлгээгээр** шүүхийн үйл ажиллагаа, төрийн албаны томилгоо, тусгай зөвшөөрөл олгох, тусгай зөвшөөрлийг сунгах, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа зэрэг үйл ажиллагаанд илүүтэй нөлөөлж хөндлөнгөөс оролцсон гэж шинжээчид үзсэн байна.

Улс төрийн хүрээний авлига голлон чиглэгдэж буй **үйл ажиллагааны үнэлгээгээр** уул уурхайн салбарын үйл ажиллагаа, бизнест болон намд эрх мэдлээ тогтоох үйл ажиллагаа, дэд бүтцийн салбарын үйл ажиллагаа өндөр үзүүлэлттэй байна.

Хуулийн байгууллага дахь тодорхой үйл ажиллагааны авлигад өртөх эрсдлийн үнэлгээгээр албадан дуудлага худалдаа, эрүүгийн хэрэг үүсгэх, үүсгэхээс татгалзах, хэрэгсэхгүй болгох, анхан шатны болон давж заалдах шатны шүүхээр хэргийг хэлэлцэх зэрэг эрүүгийн байцаан шийтгэх тодорхой ажиллагааны авлигад өртөх эрсдэл харьцангуй өндөр байна гэж үзжээ.

Авлигын хэлбэрүүдийн тархцын үнэлгээгээр намд хандив авах, лоббидох, төрийн өмчийг завших, санал худалдан авах, хууль бус хандив авах зэрэг авлигын хэлбэрүүд харьцангуй илүү түгээмэл байсан гэж шинжээчид үзсэн байна.

Авлигын үед хэрэглэдэг аргуудын тархцын үнэлгээгээр хамаарал бүхий этгээдэд давуу тал олгох, шууд өөрт нь өгөх, хувьцаа, эд хөрөнгө өмчлүүлэх, үйл ажиллагааны зардал болгож өгөх, мөрийтэй тоглож санаатай алдах, өмгөөлөгчөөр болон зуучлагчаар дамжуулан хээл хахууль өгөх, эд зүйлсийг зах зээлийн үнээс дээгүүр үнээр худалдан авах, ойр дотнын хүмүүсээр нь дамжуулан хээл хахууль өгөх зэрэг хэлбэрүүдийг харьцангуй их хэрэглэсэн гэж үзсэн байна.

Авлигын улмаас бий болсон хөрөнгө, орлогын зарцуулалтын хэлбэрийн тархцын үнэлгээгээр хүүхдийн сургалтын төлбөр төлөх, үл хөдлөх хөрөнгө худалдан авах, хувийн компанид хөрөнгө оруулалт болгож оруулах, орон сууц, автомашин худалдан авах, сонгуулийн компанид ажилд зарцуулах, гадаадын банкинд хадгалах байдлаар болон зугаа цэнгэлд зарцуулсан гэж үзсэн байна.

Бизнес эрхлэгчдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтантай хэлцэл хийх үед зарцуулдаг авлигын хэмжээг тухайн хэлцлийн нийт үнийн дүнд эзлэх хувиар тооцсон үнэлгээгээр өмч хувьчлах шийдвэр гаргуулахад хувьчлах хөрөнгийн 16.3 хувийг, төсвийн

хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах шалгаруулалтын үед тендерийн 13.5 хувийг, татвараас чөлөөлүүлэхэд 13.1 хувийг, төсөл, хөтөлбөрт хамрагдахад тухайн төслийн 10 хувь, зээл авахад зээлийн 9.8 хувь, өр төлбөр, иргэний нэхэмжлэл шийдвэрлүүлэхэд өр төлбөр, нэхэмжлэлийн 8.9 хувийг авлигад зарцуулдаг гэж үзсэн байна.

Авлигын өртгийн үнэлгээгээр ажил, албан тушаалд орох үед дунджаар 7.7-оос 10.9 сая төгрөг, тусгай зөвшөөрөл авахад дунджаар 16.5 сая төгрөг, ашиг сонирхолдоо нийцсэн хууль, шийдвэр гаргуулахад дунджаар 20 сая төгрөг, эрүүгийн хэрэг үүсгэхэд 2.1 сая төгрөг, ашиг сонирхолдоо нийцсэн шийдвэр гаргуулахад 5.3 сая төгрөг, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын үед хэрэг хэрэгсэхгүй болгоход 10.2 сая төгрөг, шүүхэд хэргийг хэрэгсэхгүй болгоход 15.8 сая төгрөг авлигад зарцуулагддаг байж болзошгүй байна.

Авлигын тархцын үнэлгээгээр төрийн өмчийг захиран зарцуулах үйл ажиллагаа, хуулийг хэрэгжүүлэхэд хяналт тавих үйл ажиллагаа, төрийн хэрэгцээнд бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах үйл ажиллагаа, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд авлига харьцангуй илүү байна үзсэн байна.

Улс төр, хууль хяналтын байгууллага болон бусад бүлэглэлийн хоорондын харилцааны үнэлгээгээр шинжээчид Монгол Улсад улс төрийн авлига илүү далд хэлбэрт шилжсэн, бизнесийн бүлэглэлүүд улс төрчдийг гартаа оруулсан, улс төр, бизнесийн бүлэглэл өөр хоорондоо нэгдсэн гэдэгтэй санал нэгдсэн байна. Сүүлийн 5 жилийн судалгааны дундаж үзүүлэлтүүд нь мөн адил үр дүнтэй байна.

Улс төрийн бүлэглэлүүдийн хүчний үнэлгээгээр хувийн эрх ашгийг нэн тэргүүнд тавьсан, улс төрийн нам тойрсон болон нэг хүнийг тойрсон хүрээлэл, хувийн эрх ашгийг урьтал болгосон бөгөөд бизнес дээр ашиг сонирхол нь нэгдэж нийлсэн хүрээлэл, хувийн эрх ашгийг урьтал болгосон нам дамжсан, нэг нутаг, нэг аймаг гэж нутгархсан хүрээлэл болон найз нөхдийн хүрээлэл давамгайлж байна гэж үзжээ. Нийтийн эрх ашгийн төлөө нэгдэж нийлсэн хүрээлэл маш сул байна.

Төрийн байгууллагад авлига үүсэхэд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн үнэлгээгээр судалгааны асуулгад оруулсан хүчин зүйлсүүд болох хүнд суртал, олон шат дамжлага, давхардал, төрийн үйлчилгээний хүртээмж хангалтгүй, шударга бус байдал, шийдвэр гаргах ажиллагааны ил тод бус байдал, албан тушаалтны үзэмжээр асуудлыг шийдвэрлэгдэг байдал, хууль тогтоомж зөрчсөн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэдэггүй байдал, хуулийн хэрэгжилтэнд тавих хяналт сул, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтад тавих хяналт сул, албан хаагчдын цалин, орон сууц, нийгмийн баталгаа хангалтгүй, төрийн албан хаагчийн ёс зүй, ажлын ур чадвар дутагдалтай зэрэг хүчин зүйлс бүгд өндөр үзүүлэлттэй байна. Энэ байдал 2008 оноос хойшхи 6 жилийн хугацаанд тогтвортой байгаа учир авлигад нөлөөлж буй эдгээр хүчин зүйлсийг бүгдийг нь анхааран үзэх шаардлагатай гэж үзэж болохоор байна.

Авлигыг бууруулахын тулд нэн тэргүүнд хэрэгжүүлэх шаардлагатай үйл ажиллагааны үнэлгээгээр сонгуулийн тогтолцоог өөрчлөх, хууль хяналтын байгууллагын чадавхийг сайжруулах, ур чадварт үндэслэн томилгоо хийх, байгууллагын ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, албан тушаалтныг чөлөөлөх, өөрчлөх, халах шударга, ил тод механизм бий болгох, албан хаагчдын цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх, албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх механизмыг боловсронгуй болгож хэрэгжүүлэх, тогтвортой ажиллах баталгааг сайжруулах, аливаа шийдвэр гаргахад нийтийн ашиг сонирхлыг харгалзан үзэх механизм бий болгох, сонгуулийн санхүүжилтийн тогтолцоог өөрчлөх зэрэг арга хэмжээ нэн тэргүүнд шаардлагатай болох нь судалгааны дүнгээс харагдаж байна. Шинжээчдийн зарим хэсэг нь Монгол Улсад авлигыг бууруулахын тулд иргэдийн эрх зүйн ухамсрыг нэмэгдүүлэх, намын

санхүүжилтийн зарчмыг өөрчлөх зэрэг арга хэмжээ авах шаардлагатай гэж үзсэн бол цөөн хэсэг нь улс төрийн намын үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагааны үр нөлөөг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэжээ. Харин улс төрчдийн ёс зүйн хэм хэмжээг бий болгож мөрдүүлэх нь авлигатай тэмцэхэд зайлшгүй шаардлагатай гэж нэг ч шинжээч үзээгүй байгаа нь олон нийтийн зүгээс улс төрчдөд итгэх итгэл, тэднийг өөрчлөгдөнө гэх найдвар алдагдаж байгааг харуулж байна.

Нэгтгэн дүгнэж үзвэл улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгаа 2008 оноос хийгдэж эхэлснээс хойшхи 6 жилийн хугацааны хамгийн бага үзүүлэлт буюу 3.68 гэсэн үзүүлэлттэй гарлаа. Ингэж гарахад улс төрийн хүрээний авлигын төсөөллийн 2013 оны үзүүлэлт 2012 оныхоос 0.3 пунктээр буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Монгол Улс дахь улс төрийн институциудын авлигад өртөмтгий байдлын дундаж үзүүлэлт жил бүр буурч байгаа нь эерэг үзүүлэлт болж байна.

Уул уурхай, дэд бүтэц, барилгын салбарт улс төрийн хүрээний авлигын үйл ажиллагаа голлон чиглэгдэж байгаа болон төрийн захиргааны төв байгууллагуудын дээд болон дунд түвшний удирдлагын авлигад өртөх эрсдэл өндөр байгаа нь судалгааны үр дүнгээс харагдаж байна. Эндээс уул уурхай, дэд бүтэц, барилга хот байгуулалтыг хариуцсан салбарын яамдын удирдах албан тушаалтнууд авлигад холбогдох эрсдэл ихтэй гэж дүгнэж болохоор байна.

Төрийн албан дахь төрийн томилгоо болон бизнес бүлэглэлүүдийн ашиг сонирхол улс төрд нөлөөлж буй байдал нь улс төрийн хүрээний авлигад хүчтэй нөлөөлж буй хүчин зүйлс болоод байна. Эдгээрээс гадна улс төрийн намын санхүүжилтийн механизм, сонгуулийн санхүүжилтийн механизм, сонгуулийн өнөөгийн тогтолцоо зэрэг улс төрийн нам, сонгуультай холбоотой хүчин зүйлс улс төрийн хүрээний авлига үүсэхэд ихээхэн нөлөөлж байна. Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил нь мөн улс төрийн авлигад их нөлөөтэй болохыг судалгааны дүн харуулж байна.

Улс төрийн авлигын олон хэлбэрүүдээс нам болон сонгуулийн үйл ажиллагаатай холбоотой, ялангуяа намын болон сонгуулийн санхүүжилтийн асуудал илүү ноцтой байна.

Төрийн албан тушаалтнаар өөрт ашигтай, давуу тал бий болгох шийдвэр гаргуулахын тулд олон янзын арга зам хэрэглэдэг боловч тухайн албан тушаалтанд мөнгө хөрөнгө өгөх, түүнийг албан тушаалд томилох, цалин өндөртэй ажилд оруулах, олсон ашиг орлогоо хуваахаар амлах, өр зээлийг нь төлөх зэрэг арга замуудыг ихээхэн ашигладаг болохыг судалгааны дүн харуулж байна. Албан тушаалын томилгооны асуудал энд мөн дурдагдаж байгаад анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Улс төрчдийн зүгээс албан тушаалын томилгоо, тусгай зөвшөөрөл, төрийн үйлчилгээ, шүүх, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, мэргэжлийн хяналт зэрэг хяналтын үйл ажиллагаа, татвар зэрэг төрийн янз бүрийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс хутгалдан оролцож, нөлөөлөхдөө ихэнхдээ холбогдох албан тушаалтанд дарамт шахалт үзүүлдэг болохыг судалгаа харуулж байна. Энэ байдлаас улс төрчдийн ёс зүйн хэм хэмжээ ихээхэн алдагдсан, тэдэнтэй хариуцлага тооцох механизм сул байгаа гэж дүгнэж болохоор байна.

Улс төрийн хүрээний авлига уул уурхай, дэд бүтцийн салбартай ихээхэн холбогдож байгаа нь Монгол Улсын эдийн засгийн хөгжилд ноцтой хохирол учруулж болзошгүй байна.

Улс төрийн хүрээний авлига нь намд хандив авах, хувийн ашиг сонирхолдоо нийцсэн шийдвэр гаргах, ийм шийдвэр гаргуулахын тулд лоббидох, улс төрийн зорилготой хандив

өгөх, авах, сонгогчдын саналыг худалдан авах, төрийн өмчийг ашиглан шамшигдуулах, хувьдаа завших, өөрийн эрх мэдлээ худалдах, бизнесийн бүлэглэлийн нөлөөнд автах зэрэг хэлбэрээр зонхилон илэрч байгаа нь Монгол Улс дахь улс төр болон бизнесийн бүлэглэлүүд хоорондоо нэгдэж нэг ашиг сонирхолтой болсон байж болзошгүй, бизнесийн бүлэглэлүүд улс төрчдийг гартаа оруулж өөрсдийн хүссэн шийдвэрийг гаргуулах боломжтой болсонтой холбоотой байж болох юм.

Улс төрийн хүрээн дэх эрх ашгийн эрэмбээр нийтийн эрх ашиг хамгийн доод түвшинд байна.

Улс төрийн авлига илүү их зохион байгуулалттай, илүү далд хэлбэртэй болж байгаа нь цаашид ноцтой үр дагаварт хүргэж болзошгүй байна.

Эдгээр дүгнэлтэд үндэслэн дараах зөвлөмжийг санал болгож байна.

Уул уурхай, дэд бүтэц, барилгын салбарын төрийн захиргааны байгууллагуудын удирдах албан тушаалтнуудын авлигын өндөр эрсдэлтэй байгааг анхааран холбогдох урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх арга хэмжээ авах шаардлагатай. Түүнчлэн албан тушаалын томилгоог улс төрийн намын харьяалал, танил тал, нэг аймаг, нэг нутаг, найз нөхөр гэсэн байдлаар хийхгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлэх нь чухал байна.

Улс төрийн авлигын олон хэлбэрүүдээс нам болон сонгуулийн үйл ажиллагаатай холбоотой, ялангуяа намын болон сонгуулийн санхүүжилтийн асуудал илүү ноцтой байгаад анхаарал хандуулж, холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, улс төрийн шинжтэй, намын гишүүнчлэлээр албан тушаалд томилдог байдлыг өөрчлөх шаардлагатай.

Нийтийн эрх ашгийг эрхэмлэн дээдлэх, ёс зүйтэй байх, хариуцлага хүлээх чадвартай байх явдал улс төрчдөд дутагдаж байгаад анхаарал хандуулах хэрэгтэй байна. Улс төрийн үйл ажиллагааг бизнесийн үйл ажиллагаанаас зааглах, төрийн үйл ажиллагаанд намчирхдаг, нутгархдаг байдлыг таслан зогсоох шаардлагатай. Үүний тулд Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн зохицуулалтыг улам боловсронгуй болгох, уг хуулийг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэд нь хатуу хяналт тавих, зөрчил бүрд арга хэмжээ авах, улс төрчдөд ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэх механизмыг бүрдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Төрийн байгууллага дахь авлига бий болоход голлон нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн эсрэг шаардлагатай арга хэмжээ авах, үүнд төрийн албан хаагчдын ёс зүй, ажлын ур чадварыг дээшлүүлэх, тэдний цалин, нийгмийн баталгаатай холбоотой асуудлуудыг шийдвэрлэх, төсвийн хөрөнгийн төлөвлөлт, зарцуулалтад тавих хяналтыг чангатгах, албан тушаалтан өөрийн үзэмжээр асуудлыг шийдвэрлэдэг байдлыг таслан зогсоох эрх зүй, зохион байгуулалт, хүний нөөцийн холбогдох арга хэмжээ авах, төрийн үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах, олон шат дамжлагыг цөөлөх шаардлагатай.

Хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллага дахь авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийг арилгахын тулд юуны өмнө тухайн байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэх, үүний тулд ур чадварт үндэслэсэн томилгоо хийх, байгууллагын ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, хяналт тавих, хариуцлага хүлээлгэх тогтолцоог боловсронгуй болгох нь зүйтэй.